

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Однією з важливих ознак демократизації і гуманізації суспільства є увага до дітей з особливими потребами, про що наголошено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті. Відповідно до цього створюється правова, наукова і методична база навчання та виховання осіб з обмеженими можливостями, розробляються спеціальні методики корекційної роботи, що забезпечують їхню соціалізацію й адаптацію до умов життєдіяльності в сучасному суспільстві.

Ученими доведено, що ураження слухового аналізатора негативно позначається на психічному і фізичному розвитку, соціалізації та становленні особистості глухих дітей. Ускладнений розвиток їхнього мовлення призводить до порушення мислення, пам'яті, уваги та інших психічних процесів, що забезпечують пізнавальну діяльність (Р. Боскіс, Л. Виготський, Т. Власова, Л. Головчиц, О. Дячков, В. Засенко, В. Тарасун, Р. Jann, Т. Ballauf та ін.). У них розвивається замкненість, небажання вступати в контакт з оточуючими (В. Петшак, І. Соловйов). Зменшення обсягу інформації, яку отримують глухі діти внаслідок ураження слуху, позначається також на рівні їхнього фізичного розвитку, оволодінні майже всіма видами рухових дій (І. Багірова, Н. Байкіна, Н. Белова, Т. Григор'єва, Л. Тигранова, Н. Яшкова), що негативно впливає на успішність подальшого навчання у школі.

Проте результати наукових досліджень і досвід спеціальної освіти показують, що діти з порушенням слуху можуть успішно опанувати програму загальноосвітньої школи за умови відповідної своєчасної та цілеспрямованої роботи. Ефективність корекційної роботи посилюється, якщо вона починається з дошкільного віку і максимально враховує наявні можливості та компенсаторні механізми психофізичного розвитку організму. Так, встановлено можливість корекції дефектів моторики, координаційних можливостей і фізичного розвитку глухих дітей засобами фізичного виховання (Р. Бабенкова, С. Зикова, Я. Крет та ін.), позитивний вплив музично-ритмічних занять на розвиток рухової сфери глухих дітей, а також корекції недоліків їхньої рухової активності засобами фізичних вправ (Е. Абілова, Л. Глубокова, Л. Дзержинська, Ю. Сапожников, Л. Яшунська). Доведено, що корекція рухової сфери глухих дітей засобами ковзанярської підготовки сприяє успішному оволодінню новими руховими навичками (Л. Цивілева). Підвищенню рухових можливостей глухих дітей сприяють позакласні заняття з використанням швидкісно-силових вправ (І. Бабій), різних варіантів рухливих і спортивних ігор (Г. Івахненко, М. Ігнат'єв), нетрадиційних засобів фізичної культури (І. Випасняк). Скоротити відставання в розвитку мовлення і основних

рухових здібностей глухих дітей дозволяють заняття з фізичної культури із застосуванням елементів східних єдиноборств (А. Мут'єв).

Перспективним у цьому контексті є навчання глухих дітей плавання. Відомо, що воно, як засіб фізичного виховання, позитивно впливає на діяльність серцево-судинної і дихальної систем організму дитини, підвищує ємність легенів, збільшує інтенсивність обмінних процесів, покращує координацію рухів та орієнтацію у просторі, сприяє вихованню в дитини самостійності, дисциплінованості, сміливості, рішучості і наполегливості (В. Зайцева, С. Мясіщев, Я. Смекалов, Д. Силант'єв). Проте проблема використання плавання як засобу розвитку пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку з порушенням слуху не була предметом спеціального дослідження.

З урахуванням важливості розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей дошкільного віку з порушенням слуху для їх успішного навчання у школі і необхідності використання в цьому процесі спеціальних методик корекційної роботи було визначено тему дослідження «Розвиток пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах наукової теми кафедри корекційної педагогіки й адаптивного фізичного виховання «Рання діагностика та корекція психомоторного розвитку дітей з відхиленнями психофізичного розвитку» (№ 00106U008389), що входить до наукового плану Запорізького національного університету. Тема дисертації затверджена Вченою радою Запорізького національного університету (протокол № 2 від 22.10. 2010 р.) й узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 12 від 21.12.2010 р.).

Мета дослідження: науково обґрунтувати й апробувати методику розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання.

Завдання дослідження:

1. Схарактеризувати сутність і особливості розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років, визначити зміст поняття «пізнавальна діяльність дошкільників з порушенням слуху», уточнити поняття «пізнавальна діяльність».

2. Визначити критерії, показники і рівні розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у порівнянні з однолітками без порушення слуху.

3. Розробити експериментальну модель і систему корекційно-розвивальних вправ з розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6

років у процесі навчання плавання.

4. Розробити методику розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання й експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – пізнавальна діяльність глухих дітей 5-6 років.

Предмет дослідження – корекційно-педагогічна робота з розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання.

Методи дослідження: З метою визначення сутності й особливостей розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей дошкільного віку, стану розробки проблеми дослідження в теорії і практиці корекційної педагогіки використано метод аналізу науково-методичної літератури та досвіду роботи спеціалізованих навчально-виховних і реабілітаційно-навчальних закладів. Для вивчення особливостей розвитку пізнавальної діяльності і фізичного розвитку глухих дітей використано методи непрямого та відкритого спостереження і тестування. Визначення ефективності розробленої експериментальної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання здійснювалося методом педагогічного (констатувальний і формувальний етапи) експерименту. Для узагальнення експериментальних даних, виявлення закономірностей у їх зміні використано статистичні методи. Достовірність результатів експерименту перевірено за t-критерієм Стьюдента, забезпечено системністю вихідних теоретичних позицій дослідження, застосуванням комплексу методів, адекватних його предмету, цілям і завданням, тривалістю дослідно-експериментальної роботи, кількісним та якісним аналізом емпіричних даних, репрезентативністю вибірки і статистичною значущістю експериментальних даних, зіставленням отриманих результатів з масовим досвідом роботи з дітьми дошкільного віку в корекційно-реабілітаційних центрах.

База дослідження. Експериментальне дослідження було проведено на базі Кам'янської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для слабочуючих та пізнооглухлих дітей і Запорізького навчально-реабілітаційного центру «Джерело» Запорізької обласної ради. Усього в експерименті взяли участь 211 дітей 5-6 років, з них 67 – в основному формульованому експерименті.

Наукова новизна одержаних результатів: Уперше розроблено і науково обґрунтовано експериментальну модель корекційної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання, що складається з трьох етапів (пропедевтичний, адаптувально-навчальний, розвивально-тренувальний). Схарактеризовано

сутність пізнавальної діяльності дітей 5-6 років з порушенням слуху (особлива форма прояву почуттєвої, теоретичної і практичної активності дитини дошкільного віку, спрямована на усвідомлення довкілля, зміст і можливості розвитку якої обмежені дефектом сприйняття слухової інформації) та її показники (зорово-диференційоване сприйняття, логічно-образне і наочно-дійове мислення, увага, здатність до аналізу й узагальнення, зорова пам'ять, орієнтація у просторі). Визначено критерії оцінювання (самостійність, результативність і правильність виконання дії) та рівні розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років (достатній, задовільний, нижче задовільного, низький). Виявлено відмінності розвитку пізнавальної діяльності та фізичного стану глухих дітей 5-6 років від показників розвитку однолітків без порушення слуху. Уточнено зміст поняття «пізнавальна діяльність». Подальшого розвитку набула теорія і методика корекційної роботи з розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблено методику розвитку пізнавальної діяльності у процесі навчання глухих дітей 5-6 років плавання, що містить систему дихальних і фізичних вправ зі спеціальним символічно-жестовим супроводом; комплекс рухливих ігор та завдань для індивідуального і групового виконання в умовно-водному та водному середовищі, що розраховані на взаємодію з однолітками без порушення слуху і спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності дошкільників; методику діагностування розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років та методику діагностування сформованості в них плавальних умінь. Результати дослідження можуть бути використані в корекційній і оздоровчій роботі з глухими дітьми дошкільного віку в реабілітаційних центрах, на заняттях з плавання у спеціалізованих дошкільних навчальних закладах, у змісті теоретичної та практичної підготовки фахівців при викладанні навчальних дисциплін «Теорія і методика адаптивної фізичної культури», «Корекційна педагогіка», «Теорія і методика викладання спортивних дисциплін з нозологіями» у вищих навчальних закладах та в системі підвищення кваліфікації.

Результати дослідження впроваджено в роботу Запорізького навчально-реабілітаційного центру «Джерело» Запорізької обласної ради (акт про впровадження № 2 від 06.02.2011 р.), Кам'янської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для слабочуючих та пізднооглухлих дітей (акт про впровадження № 347 від 29.08.2011 р.), ДНЗ № 55 (м. Запоріжжя) (акт про впровадження № 4 від 31.08.2011 р.), факультету фізичного виховання Державного вищого навчального закладу «Запорізький національний університет» (акт про впровадження № 01 09/846 від 01.04.2011 р.), Інституту здоров'я, спорту і туризму

Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) (акт про впровадження № 12 від 14.04.2011 р.).

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає у визначенні й описі основних етапів використання системи вправ у процесі навчання глухих дітей 5-6 років плавання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на міжнародних: «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та туризму в сучасних соціально-економічних умовах» (Запоріжжя, 2007) «Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 2011), «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти» (Херсон, 2011); всеукраїнських: «Реабілітація людей з розумовими вадами: можливості та перспективи» (Запоріжжя, 2007), «Актуальні питання фізичного виховання, спорту та здоров'я студентської молоді» (Бердянськ, 2011) науково-практичних конференціях; IX Міжнародному науковому конгресі «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (Київ, 2005).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 10 публікаціях автора, з них 7 – у фахових наукових виданнях України, 3-х тезах доповідей на конференціях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (270 найменувань, з них 30 іноземною мовою) і 2 додатків на 10 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 215 сторінок, з них основного тексту – 175 сторінки; у тексті міститься 30 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито наукову новизну і практичне значення; подано дані про впровадження й апробацію результатів дослідження та структуру роботи.

У **першому розділі** «Теоретичні засади розвитку пізнавальної діяльності глухих дошкільників 5-6 років у процесі навчання плавання» розкрито сутність і особливості розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей, схарактеризовано основні шляхи та засоби корекційної роботи з дітьми, які мають порушення слуху.

Пізнавальна діяльність і сфера психічних процесів, які її забезпечують, є складним психічним утворенням, що дозволяє людині повноцінно існувати, розвиватись як особистості в певній культурі. Пізнавальна діяльність відіграє провідну роль у розвитку, соціалізації дитини: завдяки їй вона встановлює зв'язки з довкіллям, аналізує й усвідомлює його властивості і поступово навчається використовувати їх для власних потреб. Рівень розвитку пізнавальних процесів визначає можливості

дитини в пізнавальній діяльності, способи і шляхи отримання та переробки інформації, які вона використовує в певному віці, ступінь «занурення» в інформацію, її усвідомлення і засвоєння.

Поразка слуху негативно впливає на психічний і фізичний розвиток, бо порушується не тільки природний хід становлення психіки дитини, а й закріплюється її аномальний розвиток (Е. Леонгард). У глухих дітей швидкість сприймання нижча за показники їхніх здорових однолітків, наявне певне порушення координації рухів, що пояснюється поразкою вестибулярного апарату і нервових кінцівок рухового аналізатора та відсутністю слухового контролю під час виконання рухів (Л. Занков, Т. Розанова, І. Соловійов).

Порушення слухової функції позначається на розвитку особистості глухої дитини, ставить її у специфічні умови існування в соціальній сфері, звужує коло спілкування, обмежує діапазон соціальних зв'язків. Виникає своєрідність індивідуального ставлення дитини з вадами слухової функції до довкілля і самої себе. У результаті недостатнього розвитку мовлення, обмеженості спілкування з оточуючими, меншого обсягу знань, якими володіє глуха дитина в порівнянні з однолітками, які не мають проблем зі слухом, уповільнюється темп її становлення як особистості. Це проявляється у відносній вузькості пізнавальних інтересів, недостатній обізнаності про різні сфери життя суспільства. При порушенні слуху якісні особливості охоплюють майже всі сторони психічної діяльності дитини (Р. Боксіс, А. Катаєва, Т. Розанова).

Ученими доведено, що основними шляхами корекційної роботи з глухими дошкільниками є навчання їх різних видів діяльності (ігрової, образотворчої, трудової), фізичне виховання, цілеспрямоване навчання вимові і стимулювання слухового сприймання (Н. Бичкова, Н. Карпова, Л. Харитонова О. Яхніна). При цьому ефективність корекційної роботи з глухими дітьми підвищується за умови залучення їх до видів діяльності, що забезпечують активне пізнання. У цьому випадку створюються передумови для збагачення знань і уявлень про довкілля, відбувається розвиток основних розумових операцій, здатності виділяти істотні ознаки досліджуваних об'єктів, поєднувати конкретні уявлення в систему. Застосування наочних і практичних методів роботи, основаних на чуттєвих способах пізнання властивостей і якостей предметів та способах дій з ними, сприяє усвідомленню глухими дітьми значення слів і фраз та їх використанню в конкретних ситуаціях спілкування (Н. Букун, Н. Горська, В. Зайцева).

Плавання є одним із видів активної фізичної діяльності, що використовується у процесі корекційної роботи з глухими дітьми і сприяє підвищенню її ефективності (М. Васильченко, С. Мясичев, Я. Смекалов).

Завдяки своїм специфічним вимогам і можливостям, плавання забезпечує розвиток психомоторних та пізнавальних здібностей глухих дітей. У процесі плавання відбувається перебудова й удосконалення всього організму: збільшується обсяг і сила м'язів, підвищується життєва ємність легенів, що позитивно впливає на загальну та розумову працездатність, сприйнятливність органів відчуттів, діяльність центральної нервової системи і активізацію пізнавальних процесів.

У **другому розділі** «Експериментальне дослідження розвитку пізнавальної діяльності та фізичного стану глухих дошкільників 5-6 років» схарактеризовано склад контрольної і експериментальної групи дітей, описано методи і результати діагностики пізнавальної діяльності та фізичного стану глухих дітей і дітей без порушення слуху.

У констатувальному експерименті було обстежено 106 дівчат та 105 хлопчиків віком від 5 до 6 років. У дослідженні взяли участь глухі діти зі стійкою втратою слуху (75-80 децибел). За часом, в якому відбулося порушення слуху, вони розподілялися на глухих від народження (33 дитини), оглухлих на першому (38 дітей) і на другому (69 дітей) році життя. Причиною поразки слуху у 26 випадках стали вроджена спадкова приглухуватість і генетичні відхилення. У решті випадків причинами втрати слуху були наслідки різних захворювань (кір, свинка, отит) і побічні ефекти прийому фармакологічних засобів. За медичними картами було встановлено, що всі глухі діти 5-6 років, які взяли участь у дослідженні, мали додаткові відхилення в розвитку (порушення інтелекту, емоційно-вольової сфери, мовлення, опорно-рухового апарату тощо). Діти без порушення слуху, які були залучені до експериментальної роботи, таких порушень не мали.

Перед початком дослідження глухі діти і їхні однолітки без порушення слуху порівнювалися за антропометричними характеристиками довжини і маси тіла, життєвої ємності легенів. Крім того, були досліджені особливості розвитку їхньої статичної рівноваги (за результатами виконання «Проби Ромберга») і реагуючої здатності (за тестом «Упіймай лінійку»).

За результатами діагностики у глухих дітей і їхніх однолітків без порушення слуху були встановлені достовірні розбіжності в довжині тіла: за середніми значеннями у глухих дошкільників вони склали 109,44 см у дівчат і 109,88 см у хлопчиків. У здорових дітей середні показники довжини тіла склали 113,17 см у дівчат та 115,59 см у хлопчиків (коефіцієнт Стьюдента перевищував табличне значення (t_p) і дорівнював $t_p=5,73$ у дівчат та $t_p=2,24$ у хлопчиків при $P<0,05$).

Гірші показники у глухих дітей були і за життєвою ємністю легенів: за середніми значеннями вони становили $588,89 \text{ см}^3$ у дівчат і $670,59 \text{ см}^3$ у

хлопчиків експериментальної групи. У їхніх здорових однолітків з контрольної групи цей показник складав $1199,44 \text{ см}^3$ у дівчат та $1111,75 \text{ см}^3$ у хлопчиків, при коефіцієнті Стьюдента $t_p=10,83$ у дівчат та $t_p=5,94$ у хлопчиків. За показниками маси тіла у глухих хлопчиків контрольної і експериментальної груп відмінності в порівнянні з дітьми без порушення слуху не були суттєвими: за коефіцієнтом Стьюдента $t_p=0,21$ ($P>0,05$).

Суттєві розбіжності були встановлені в показниках статичної координації ($t_p=3,44$ у хлопчиків, $t_p=4,45$ у дівчат) та реагуючої здатності ($t_p=9,84$ у хлопчиків, $t_p=8,40$ у дівчат) при $P<0,05$. Усі отримані результати свідчили про значне відставання глухих дітей від однолітків без порушення слуху за показниками фізичного розвитку. Проте, між групами глухих дітей за результатами тестів не було виявлено суттєвих розбіжностей.

Особливості розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей і дітей без порушення слуху досліджено за комплексною методикою. Вона передбачала виявлення рівня розвитку зорової пам'яті та здатності до впізнавання (тест «Упізнай фігури»), образно-логічного мислення, розвиненості розумових дій аналізу й узагальнення, логічності мислення (тести «Зайвий предмет», «Узагальнення понять», «Знайди пару», «Вільна класифікація»), наочно-дійового мислення (тест «Окресли контур»), зорового диференційованого сприймання (тест «Знайди квадрат» за методикою З. Білоусової), стійкості, розподілу і переключення уваги (тести за методикою С. Лієпінь), орієнтації у просторі (тест «Графічний диктант» за методикою Д. Ельконіна). Критеріями оцінювання рівня розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років та їх однолітків без порушення слуху виступали: самостійність у виконанні завдань, результативність і правильність виконання. Рівні розвитку пізнавальної діяльності визначалися на підставі узагальнення результатів виконання кожною дитиною всіх тестів відповідно до визначених критеріїв. Достатній рівень розвитку пізнавальної діяльності відповідав 75-100% самостійному, результативному і правильному виконанню завдань; задовільний – 50-74%; нижче задовільного – 49-25% і низький – менше за 25%.

За результатами тестів було виявлено, що між групами глухих дітей за рівнями розвитку пізнавальної сфери за всіма тестами за коефіцієнтом Стьюдента немає суттєвих розбіжностей на рівні $P>0,05$. Значні достовірні відмінності були виявлені між групою глухих дітей і групою дітей без поразки слуху за показниками: зорового сприйняття ($t_p=6,53$ у дівчат і $t_p=5,42$ у хлопчиків), образно-логічного мислення ($t_p=6,03$ у дівчат та $t_p=4,8$ у хлопчиків), наочно-дійового мислення ($t_p=9,98$ у дівчат та $t_p=9,63$ у хлопчиків), логічного мислення ($t_p=3,40$ у дівчат і $t_p=4,74$ у

хлопчиків), здатності до аналізу й узагальнення ($t_p=6,40$ у дівчат та $t_p=9,87$ у хлопчиків), орієнтації у просторі ($t_p=6,3$ у дівчат і $t_p=5,9$ у хлопчиків), образного мислення ($t_p=4,2$ у дівчат і $t_p=3,9$ у хлопчиків), уваги та сприйняття ($t_p=4,54$ у дівчат і $t_p=5,40$ у хлопчиків).

У цілому було виявлено значне відставання глухих дітей від однолітків без порушення слуху з розвитку багатьох процесів, що забезпечують пізнавальну діяльність. Так, середні значення за результатами виконання тесту на увагу у глухих дітей (ЕГ) склали: 12,09 балів у дівчаток та 11,26 балів – у хлопчиків, у дітей без порушення слуху (КГ) – 19,81 балів у дівчаток та 20,03 балів у – хлопчиків. Середній результат виконання тесту на розвиток логічного мислення в ЕГ у дівчаток становив 5,06 балів та 4,09 балів у хлопчиків. У КГ дітей без порушення слуху середній результат за цим тестом склав 9,89 балів – у дівчат та 11,83 – у хлопчиків. Середній бал за показником розвитку наочно-дійового мислення у дівчат ЕГ склав 7,12 балів і у хлопчиків – 7,67 балів. У той же час середній бал виконання цього тесту в КГ дітьми без порушення слуху склав 13,41 – у дівчат та 13,00 балів – у хлопчиків.

Проте, було встановлено, що за рівнем розвитку зорової пам'яті глухі діти не відстають від своїх однолітків без порушення слуху. Результати констатувального експерименту також виявили, що діти, які втратили слух на другому році життя, більш успішні у виконанні тестів з діагностики розвитку пізнавальної діяльності, ніж ті, у яких цей дефект є уродженим або набутим на першому році життя.

Відповідно до обраних критеріїв було схарактеризовано такі рівні розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років. Достатній рівень – дитина самостійно або за незначною підказкою дорослого виконує завдання, чітко керується інструкцією, правильно вирішує всі або переважну більшість завдань, наведених у тестах. Задовільний рівень – дитина виконує завдання, але постійно звертається по допомогу до дорослого для нагадування інструкції щодо його виконання, підтримки своїх дій, знаходить правильні рішення після декількох помилкових спроб, проте виконує правильно більш, ніж половину завдань. Нижче задовільного – дитина виконує завдання лише з постійною емоційною підтримкою і допомогою дорослого, забуває і порушує інструкції щодо виконання завдання, постійно потребує підказки, швидко втомлюється та втрачає бажання працювати, більшість завдань залишає невиконаними або виконаними із значними помилками. Низький рівень – дитина відмовляється від виконання більшості завдань навіть за емоційної підтримки і допомоги дорослого. Завдання, що виконуються, не завершені, зі значними помилками.

У **третьому розділі** «Експериментальна корекційна методика розвитку

пізнавальної діяльності глухих дошкільників 5-6 років у процесі навчання плавання та її ефективність» описано модель розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання, подано зміст відповідної корекційної методики, наведено результати прикінцевого зрізу та їх аналіз.

Розробка експериментальної корекційної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дошкільників у процесі навчання плавання здійснена відповідно до положень вітчизняної психології про генетичний зв'язок різних форм мислення (Л. Виготський, О. Запорожець), ролі слова в цьому процесі. У дошкільному віці – це зв'язок наочно-дійового, наочного-образного і словесно-логічного мислення, що встановлюється при діях з різними предметами, переміщенні у просторі, зміні їх функціональних залежностей. За цих умов дитина має можливість усвідомити динамічність, мінливість довкілля, набути досвіду його змінювання відповідно до власних задумів і завдань, які перед нею ставить дорослий. При цьому суттєво змінюються способи орієнтування дитини в довкіллі, вона навчається визначати суттєві зв'язки і відношення між предметами, що стимулює розвиток її пізнавальних можливостей. Діти починають орієнтуватися не тільки на мету дії, але й на способи її досягнення, оцінювати їх правильність.

Навчання будь-якої діяльності неможливе без запам'ятовування певних слів, усвідомлення їх значення. Використання слова у взаємодії дитини з оточуючими дорослими й однолітками позначає дію, яку необхідно виконати. Надалі воно набуває характеру узагальненого символу, що використовується при виконанні однорідних практичних завдань і переноситься в інші подібні ситуації. Оперування словами подумки, навіть при відсутності розвиненого мовлення, сприяє розвитку пізнавальної діяльності дитини, внутрішньо перебудовує її мислення й укріплює зв'язок між основними компонентами пізнання – дією, словом і образом.

З урахуванням цих положень, робоча гіпотеза дослідження полягала у припущенні, що модель корекційної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання має складатися: з пропедевтичного (освоєння жестів і символічних знаків, що відтворюють команди, необхідні для виконання рухових дій та дихання пловців-початківців, їх організації в умовно водному середовищі); адаптувально-навчального (засвоєння техніки дихання й основних плавальних рухів за символічно-наочними і жестовими командами у водному середовищі) і розвивально-тренувального (удосконалення координації дихання та плавальних рухів за символічно-жестовими командами в індивідуальному і груповому виконанні у водному

середовищі) етапів; системи спеціальних корекційно-розвивальних вправ, що орієнтують на опанування плавальних рухів в рухливих індивідуальних та групових іграх у воді, позитивно вплине на розвиток їхньої пізнавальної діяльності та скоротить відставання від однолітків без порушення слуху.

Відповідно до цієї моделі експериментальна корекційна методика на першому – пропедевтичному етапі – була спрямована на формування у глухих дітей уявлення про плавання як різновид фізичної діяльності, основні рухи і способи плавання, подолання страху перед водним середовищем, спортивною спорудою, незнайомими людьми тощо. Створення умов для вирішення цих завдань сприяло підвищенню мотивації глухих дітей до навчання плавання. Для цього заняття проводилися на суші в умовно-водному середовищі (зал сухого плавання). На заняттях глухим дітям на малюнках і слайдах демонструвалися наочні зображення плавальних рухів, актуалізувалися образи предметів для порівняння з цими рухами (млин, їжачок, молоточок, дроворуб тощо), вивчалися рухи, що є підготовчими для навчання плавання (махи руками, ногами, перекид, підскок тощо). Увага приділялася поясненню основних правил безпечної поведінки на воді, ознайомленню з командами, що подаються при навчанні плавання в умовах басейну. До занять цього етапу залучалися спортсмени, які демонстрували техніку плавання в басейні і деталі виконання окремих рухів та способів плавання в залі сухого плавання.

При вивченні плавальних рухів застосовувалися картки із завданнями, на яких були відображені схеми з виконання спеціальних вправ, вимоги щодо їх оптимального відтворення і кількості повторень. Глухі діти засвоювали систему жестів і невербальних команд, за допомогою яких здійснювалося керування їхніми руховими діями та корекція помилок в умовно-водному середовищі. Крім загальноприйнятих жестів, що використовуються вчителями фізичної культури і вихователями в роботі з глухими дітьми, («Помилка», «Спочатку», «Не бавтеся!», «Виконуйте!» і т. ін.), були розроблені спеціальні жести, що сприяли усвідомленню дітьми техніки виконання плавальних вправ (положення кінцівок, гребкових поверхонь, моменти найбільшого докладання зусиль, характеристика темпу та ритму рухів) і прискорювали їх практичне освоєння.

На другому – адаптувально-навчальному етапі – основними завданнями були освоєння глухими дітьми водного середовища, ознайомлення з його властивостями і навчання найпростішим рухам та диханню. За експериментальною методикою вирішенню цих завдань сприяли інтегровані заняття, в яких взяли участь і діти без порушень

слуху. На заняттях широко застосовувалися різноманітні ігри й ігрові дії, що передбачали переміщення по дну басейна, пірнання, виконання видиху у воду, ковзання, спливання і лежання на воді. Усі ігри спочатку обговорювались і виконувалися на заняттях в умовно-водному середовищі. На заняттях на суші під час проведення ігор глухим дітям спочатку пропонувалися знайомі ігри з подальшим їх ускладненням, або варіантами виконання для навчання нових рухів. Для пояснення сюжету гри, правил і рухових дій у нових іграх на допомогу залучалися діти без порушення слуху. Дітям пропонувалося діяти парами, допомагаючи один одному.

Загальна послідовність формування навичок плавання на адаптивно-навчальному етапі складалася з демонстрації певного способу плавання і його елементів, виокремлення його елементів, вивчення системи жестів та команд, пов'язаних з організацією й оцінюванням правильності плавальних рухів глухих дітей в умовно-водному середовищі. Після цього оволодіння елементами плавальних рухів закріплювалось у воді.

На третьому – розвивально-тренувальному етапі – основними завданнями були розвиток й удосконалення координації дихання і плавальних рухів глухих дітей у водному середовищі. Їх вирішенню сприяло використання ігор та ігрових дій у воді. Основною відмінністю цього етапу було використання командних ігор, що вимагали спільних злагоджених дій усіх учасників команди для досягнення поставлених цілей. До складу команд входили як глухі, так і діти без порушення слуху.

Для навчання нових дій дітям спочатку демонстрували схематичну модель рухів на малюнку. Малюнок залишався на видному місці, щоб кожна дитина могла його побачити. Потім виконувався послідовний наочний показ рухів. Наступним кроком було навчання виконання цього руху за допомогою прямої допомоги тренера або помічників.

На всіх етапах навчання глухих дітей плавання пояснення і демонстрація зразків супроводжувалися застосуванням наочних приладь, засобів та елементів ідеомоторного тренування, додаткових орієнтирів, використанням дактильної мови з виразною артикуляцією. Наочний матеріал дозволив акцентувати увагу на основних елементах вправи і попереджати можливі помилки. Також застосовувався показ вправ на живій моделі, що стимулювало наочно-дійову і наочно-образну пам'ять дітей.

Розвитку пізнавальної діяльності, здатності до аналізу й узагальнення у глухих дітей сприяли порівняння, які постійно використовувалися під час вивчення спеціальних плавальних термінів, оволодіння технікою виконання плавальних рухів, спеціалізованих жестів. Дошкільникам було потрібно не тільки подивитися на предмет або зображення і запам'ятати

їх, але й виявити в них відмінності, відповісти на певне запитання, провести порівняння і т. ін.

Заняття з глухими дітьми 5-6 років проводилися два рази на тиждень упродовж 10 місяців, після чого було проведено прикінцеві зрізи в контрольних та експериментальній групах з метою з'ясування ефективності розробленої експериментальної корекційної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання. За результатами прикінцевих зрізів було зафіксовано покращання всіх показників пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років, що контролювались у дослідженні і визначалися за ступенем прояву самостійності, результативності і правильності виконання завдань.

Узагальнені дані констатувального і прикінцевого зрізів наведено в таблиці.

Таблиця

Рівні розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей (хлопчиків і дівчаток) 5-6 років (КГ-1 та ЕГ) та їхніх одноліток без порушення слуху (КГ2) (у %)

Експериментальні зрізи	Групи	Рівні розвитку пізнавальної діяльності							
		Достатній		Задовільний		Нижче задов.		Низький	
		Х	Д	Х	Д	Х	Д	Х	Д
Констатувальний	ЕГ	-	-	-	-	20,3	22,1	79,7	77,9
	КГ1	-	-	-	-	22,8	23,6	77,2	76,4
	КГ2	9,5	14,7	60,6	71,4	29,9	13,9	-	-
Прикінцевий	ЕГ	-	-	14,6	17,1	55,9	64,8	29,5	18,1
	КГ1	-	-	-	-	24,3	29,1	75,7	70,9
	КГ2	14,9	18,5	66,3	75,4	18,8	6,1	-	-

Як свідчать наведені в таблиці дані, на констатувальному етапі у групах глухих дітей (ЕГ і КГ1) не було виявлено жодної дитини з достатнім та задовільним рівнями розвитку пізнавальної діяльності. Рівень нижче задовільного показали 20,3% дівчат і 22,1% хлопчиків ЕГ, 22,8% і 23,6% хлопчиків та дівчат КГ1. Низький рівень пізнавальної діяльності виявлено в 79,7% хлопчиків і 77,9% дівчат ЕГ. У КГ1 низький рівень зафіксовано в 77,2% хлопчиків і 76,4% дівчат. У контрольній групі дітей без порушення слуху (КГ2) достатній рівень було виявлено в 9,5% хлопчиків і 14,7% дівчат, задовільний – у 60,6% хлопчиків та 71,4% дівчат, нижче задовільного – у 29,9% хлопчиків і у 13,9% дівчаток. Низький рівень розвитку пізнавальної діяльності в цій групі не було виявлено.

Після впровадження експериментальної корекційної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей у процесі навчання плавання в експериментальній групі відбулися позитивні зміни.

Достатнього рівня розвитку пізнавальної діяльності в цій групі зафіксовано не було, але в 14,6% хлопчиків і в 17,1% дівчат виявлено задовільний рівень; рівень нижче задовільного – у 55,9% хлопчиків та 64,8% дівчат, низький рівень – у 29,5% хлопчиків і 18,1% дівчаток.

У КГ1 достатнього і задовільного рівня розвитку пізнавальної діяльності не досягла жодна дитина. Рівень нижче задовільного виявили 24,3% хлопчиків і 29,1% дівчаток цієї групи, низький рівень – 75,7% хлопчиків та 70,9% дівчат. У КГ2 достатній рівень зафіксовано в 4,9% хлопчиків і 18,5 % дівчат, задовільний – у 66,3% хлопчиків та 75,4% дівчат, нижче задовільного – у 18,8% хлопчиків і 6,1% і дівчаток. Низького рівня розвитку пізнавальної діяльності в цій групі не виявлено. За показниками фізичного стану глухих дітей в ЕГ після проведення експерименту відбулися значні позитивні зміни в показниках життєвої ємності легенів і базових координаційних здібностей. У контрольних групах суттєвих позитивних змін не виявлено.

Отже, наведені дані, щодо динаміки розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання засвідчили ефективність розробленої експериментальної корекційної методики, що підтверджено методами математичного аналізу.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено проблему розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання; розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено корекційну методику розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей.

1. Пізнавальність діяльність дитини дошкільного віку є основним механізмом її розвитку як суб'єкта і особистості. Порушення слуху суттєво обмежує можливості дитини в пізнанні, що негативно впливає на процес її соціалізації і взаємодії з довкіллям. Узагальнення сучасних науково-теоретичних підходів щодо розуміння пізнавальної діяльності, її природи і ролі в розвитку дитини, є підставою для визначення поняття «пізнавальна діяльність дошкільників з порушенням слуху». У дослідженні вона розглядається як особлива форма прояву почуттєвої, теоретичної і практичної активності дітей дошкільного віку, що спрямована на усвідомлення довкілля, зміст і можливості розвитку якої обмежені дефектом сприйняття слухової інформації.

2. Критеріями розвитку пізнавальної діяльності дитини дошкільного віку є ступінь її самостійності, результативності і правильності у виконанні завдань пізнавального характеру. Найбільш характерні особливості розвитку пізнавальної діяльності дошкільників з порушенням слуху виявляються в їхньому зорово-диференційованому сприйманні, логічно-образному і наочно-дійовому мисленні, увазі, здатності до аналізу

й узагальнення, орієнтації у просторі. За всіма цими показниками глухі діти 5-6 років виявляють нижчі результати, ніж їхні ровесники без порушення слуху. Лише за рівнем розвитку зорової пам'яті глухі діти не відстають від своїх здорових однолітків. Важливо, що глухі діти з порушенням слуху набутого характеру, більш успішні у прояву пізнавальної діяльності, ніж ті, в яких цей дефект є уродженим або набутиим на першому році життя.

За деякими показниками фізичного розвитку глухі діти 5-6 років також відрізняються від однолітків без порушення слуху. Вони відстають від них за довжиною і масою тіла, життєвою ємністю легенів та у прояві базових координаційних здібностей (статична рівновага і реагуюча здатність). Проте за результатами прикінцевих зрізів після навчання плавання за експериментальною корекційною методикою у глухих дітей ЕГ було виявлено покращення показників життєвої ємності легенів, статичної координації та реагуючої здатності. У контрольних групах за цими показниками не було виявлено суттєвих змін.

3. Експериментальна модель корекційної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання містить систему дихальних і фізичних вправ зі спеціальним символічно-жестовим супроводом; комплекс рухливих ігор і завдань для індивідуального і групового виконання в умовно-водному та водному середовищі, що розраховані на взаємодію з однолітками без порушення слуху і спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності дошкільників. Ця модель передбачає послідовну реалізацію трьох етапів: пропедевтичного, спрямованого на освоєння символічних жестів і невербальних команд, що організують виконання рухових дій глухими дітьми в умовно – водному середовищі; адаптувально-навчального, спрямованого на засвоєння техніки дихання й основних плавальних рухів у водному середовищі та їх виконання за символічно-наочними командами; розвивально-тренувального – з удосконалення координації дихання і плавальних рухів у водному середовищі за символічно-жестовими командами в індивідуальному та груповому виконанні.

4. Експериментально перевірено розроблену методику розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання. Ефективність методики доведена кількісним і якісним аналізом результатів формувального експерименту. В експериментальній групі відбулися позитивні зміни в рівнях розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років. Кількість глухих дітей із задовільним рівнем пізнавальної діяльності зросла на 14,6 % у хлопчиків та на 17,1% – у дівчат, з рівнем нижче задовільного – на 35,6% у хлопчиків та 42,7% – у дівчат; з низьким рівнем – зменшилася відповідно на 50,2% і 59,8%. У

контрольній групі глухих дітей ці зміни були незначними. Отже, результати дослідницько-експериментальної роботи підтвердили ефективність розробленої корекційної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу плавання на формування у глухих дошкільників готовності до навчання у школі, успішності їх адаптації до умов навчальної діяльності й опанування програми початкової школи.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Сокирко О. С. Психофізіологічні особливості взаємодії сенсорних каналів у осіб з хибами слуху / Н. Г. Байкіна, О. С. Сокирко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : наук. – метод. зб. – Київ–Запоріжжя, 2000. – Вип. 1. – С. 213–215.

2. Сокирко О. С. Особливості розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років / О. С. Сокирко // Наша школа. – 2000. – № 4. – С. 19–23.

3. Сокирко О. С. Особливості організації та навчання плавання глухих дітей 5-6 років / О. С. Сокирко, С. М. Попов // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. ст. – Фізичне виховання та спорт. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – С. 160–162.

4. Сокирко О. С. Формування навичок адаптивного плавання в глухих дітей дошкільного віку/ О. С. Сокирко, В. О. Петров // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. ст. – Фізичне виховання та спорт. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – С. 190–196.

5. Сокирко О. С. Методика навчання плавання глухих дітей дошкільного віку/ О. С. Сокирко // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. ст. – Педагогічні науки. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – № 1. – С. 223–225.

6. Сокирко О. С. Оцінка сформованості плавальних умінь глухих дітей дошкільного віку/ О. С. Сокирко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загально освітній школах : зб. наук. ст. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – С. 151–156.

7. Сокирко О. С. Деякі аспекти методики початкового навчання плавання глухих дітей дошкільного віку. / О. С. Сокирко // Наука і освіта : Педагогіка. № 4/С. – Одеса, 2011. – С. 392–395.

8. Сокирко О. С. Вивчення взаємозв'язку функціонального стану рухового аналізатора і пізнання у глухих дітей / О. С. Сокирко // Молода спортивна наука України : наук.–метод. зб. – Львів, 2000. – Вип. 4. – С. 151–156.

9. Сокирко О. С. Розвиток пізнавальної сфери глухих дітей на заняттях

з плавання / О. С. Сокирко // Матеріали міжнар. наук. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (Одеса, 2011 р.): [у 2-х ч.]. – Одеса, 2011. – С. 276–277.

10. Сокирко О. С. Особливості початкового навчання плавання глухих дітей дошкільного віку / О. С. Сокирко// Матер. всеукр. наук. практ. конф. [«Актуальні питання фізичного виховання спорту та здоров'я студентської молоді»], (Бердянськ, 2011р.). – Бердянськ, 2011. – С. 215 – 218.

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає у визначенні й описі основних етапів використання системи вправ у процесі навчання глухих дітей 5-6 років плавання.

АНОТАЦІЯ

Сокирко О. С. Розвиток пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук з спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2011.

Дисертація присвячена дослідженню проблеми розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей у процесі навчання плавання.

Уперше розроблено і науково обґрунтовано експериментальну модель корекційної методики розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років у процесі навчання плавання, що складається з трьох етапів (пропедевтичний, адаптувально-навчальний, розвивально-тренувальний). Схарактеризовано сутність пізнавальної діяльності дітей 5-6 років з порушенням слуху (особлива форма прояву почуттєвої, теоретичної і практичної активності дитини дошкільного віку, спрямована на усвідомлення довкілля, зміст і можливості розвитку якої обмежені дефектом сприйняття слухової інформації), її показники (зорово-диференційоване сприйняття, логічно-образне і наочно-дійове мислення, увага, здатність до аналізу й узагальнення, зорова пам'ять, орієнтація у просторі). Визначено критерії оцінювання (самостійність, результативність і правильність виконання дії) та рівні розвитку пізнавальної діяльності (достатній, задовільний, нижче задовільного, низький). Виявлено відмінності розвитку пізнавальної діяльності та фізичного стану глухих дітей 5-6 років від показників розвитку їхніх однолітків без порушення слуху. Розроблено принципи і зміст корекційно-розвивальної роботи з розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей у процесі навчання плавання. Уточнено поняття «пізнавальна діяльність». Подальшого розвитку набула теорія і методика корекційної роботи з

розвитку пізнавальної діяльності глухих дітей 5-6 років.

Ключові слова: глухі діти 5-6 років, розвиток пізнавальної діяльності, навчання плавання, корекційна методика, експериментальна модель.

АННОТАЦІЯ

Сокирко А. С. Развитие познавательной деятельности глухих детей 5-6 лет в процессе обучения плаванию. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика. Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2011.

Диссертация посвящена исследованию проблемы развития познавательной деятельности глухих детей в процессе обучения плаванию.

В первой главе «Теоретические основы развития познавательной деятельности глухих дошкольников 5-6 лет в процессе обучения плаванию» представлены результаты теоретического анализа научной литературы, которые позволили наметить основные пути и средства коррекционной работы, а также определить сущность и особенности развития познавательной деятельности глухих детей.

Установлено, что познавательная деятельность играет ведущую роль в развитии и социализации ребенка, благодаря ей он устанавливает связи с окружающим миром, анализирует и осознает его свойства, постепенно учится использовать их для собственных нужд. Познавательная деятельность дошкольников с нарушением слуха понимается как особенная форма проявления чувственной, теоретической и практической активности ребенка дошкольного возраста направленная на осознание окружающего, содержание и возможности, развития которой ограничены дефектом восприятия слуховой информации.

Во второй главе «Экспериментальное исследование развития познавательной деятельности и физического состояния глухих дошкольников 5-6 лет» был охарактеризован состав контрольных и экспериментальной групп детей, описаны методы диагностики познавательной деятельности и физического состояния глухих и слышащих детей, зафиксированы и проанализированы результаты констатирующего эксперимента. Установлены особенности развития познавательной деятельности глухих детей 5-6 лет, которые учитывались при построении экспериментальной методики. Разработаны критерии, показатели и уровни (достаточный, удовлетворительный, ниже удовлетворительного, низкий) развития познавательной деятельности глухих детей.

В третьей главе «Экспериментальная коррекционная методика развития познавательной деятельности глухих дошкольников 5-6 лет в процессе обучения плаванию и её эффективность» описана модель развития познавательной деятельности глухих детей 5-6 лет в процессе обучения плаванию, состоящая из трех этапов (пропедевтический, адаптационно-обучающий, развивающе-тренировочный) раскрыты принципы содержания и организации экспериментальной коррекционной методики, проанализированы результаты заключительного среза. Разработана система физических упражнений со специальным символично-жестовым сопровождением, комплекс подвижных игр и заданий для индивидуального и группового выполнения в условно-водной и водной среде, рассчитанных на взаимодействие со слышащими сверстниками и направленных на активизацию познавательной деятельности глухих детей 5-6 лет и методика диагностики плавательных умений дошкольников.

Ключевые слова: глухие дети 5-6 лет, развитие познавательной деятельности, обучение плаванию, коррекционная методика, экспериментальная модель.

ANNOTATION

Sokirko O. S. Developing cognitive activity of deaf children aged 5-6 in the process of swimming training. – Manuscript.

The thesis aimed at gaining the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.03 – Correction Pedagogics. – State establishment “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy”. – Odessa, 2011.

The thesis deals with the issue of developing cognitive activity of deaf children aged 5-6 in the process of swimming training.

The experimental model of correction methodology of developing cognitive activity of deaf children aged 5-6 in the process of swimming training which embraces three consecutive stages (propaedeutic, adapted-educational, developing-training) has been scientifically grounded and elaborated. The essence of cognitive activity of children aged 5-6 having hearing problems (a special form of demonstrating sensual, theoretical and practical preschool-age child activity aimed at environment awareness, the contents and possibilities of which are limited by defect of auditory information perception) and its indicators (visual-differential perception, logic-figurative and visualized-active thinking, attention, ability to analyse and generalize, visual memory, orientation in space) have been characterized. The evaluative criteria (independence, effectiveness, correctness of action performance) and levels of developing cognitive activity (sufficient, satisfactory, lower than satisfactory,

low) have been defined. The difference of cognitive activity development as well as physical state of deaf children aged 5-6 from the indicators of developing the same-age children but without hearing problems has been determined. The principles and contents of correction-developing work on cognitive activity development of deaf children aged 5-6 in the process of swimming training have been worked out. The notion “cognitive activity” has been specified. The theory and methodology of correction work on developing cognitive activity of deaf children aged 5-6 have been further elaborated.

Key words: deaf children aged 5-6, cognitive activity development, swimming training, correction methodology, experimental model.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

СОКИРКО ОЛЕКСІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 37.03–056.263–053.4:797.2

**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГЛУХИХ
ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПЛАВАННЯ**

13.00.03 – корекційна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Байкіна Ніна Григорівна,
Запорізький національний університет,
професор кафедри теорії та
методики фізичної культури і туризму.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Тарасун Валентина Володимирівна,
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України,
головний науковий співробітник лабораторії
діагностики і психічного розвитку дитини;

кандидат педагогічних наук, доцент
Мут'єв Андрій Вікторович,
Таврійський національний
університет імені В. І. Вернадського,
доцент кафедри теорії та
методики фізичної культури.

Захист дисертації відбудеться «16» грудня 2011 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий « 16 » листопада 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева